

Nr 69.

Av herr **Hellström**, om statsbidrag till en asyl för obildbara, sinnesslöa barn i Norrbottens län.

Det torde vara en allmänt erkänd sak, att vården av de psykiskt abnormala hör till samhällets mest ömmande humanitära förpliktelser. Stora uppostringar göras ock alltjämt för beredande av bästa möjliga vård åt dessa samhällets olycksbarn, vilka icke kunna taga vara på sig själva. Visserligen brister ännu mycket i de anordningar, som för detta ändamål vidtagits, och de anstalter som finnas för upptagande av dylika personer äro otillräckliga, men det arbetas oavlåtligen på att i möjligaste mån avhjälpa dessa brister.

De psykiskt abnormala sönderfalla i två huvudgrupper, i fråga om vilkas anstaltsvård olika principer tillämpas, nämligen *sinnessjuka* och *sinnesslöa*. Vad de förra angår, har staten helt och hållet övertagit omsorgen om inrättandet och driften av de anstalter, som för deras vård äro erforderliga.

Vad återigen de sinnesslöa angår har ombesörjandet av deras vård överlämnats åt landsting eller enskilda. Visserligen medgives i nådiga stadgan angående sinnessjuka, att därest utrymmet medgiver vid statens asyls för sinnessjuka jämväl må intagas och vårdas sådana från barn- domen sinnesslöa (idioter), vilka såsom våldsamma eller opålitliga icke kunna annorstädes erhålla ändamålsenlig vård, men detta är allenast ett undantag från den allmänna regeln och har ej någon väsentlig betydelse för vården av de sinnesslöa i dess helhet.

Bland de sinnesslöa har man att skilja mellan *bildbara* och *obildbara*.

För deras vård finnas följande anstaltstyper, nämligen, ifråga om de bildbara, uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn och arbetshem för sinnesslöa samt, i fråga om de obildbara, asyls. Till dessa anstalter lämnar staten icke understöd på annat sätt än genom bidrag till underhållet av i dem intagna skyddslingar. Däremot bidrager staten icke till bekostande av anstalternas anläggning. Denna omständighet gör, att vården av de

sinnesslöa mångenstädes blir försummad, enär vederbörande landsting ej anse sig mäktiga med kostnaderna för anläggning av dyrbara anstalter.

Inom Norrbottens län inrättades för ett antal år sedan en uppfostringsanstalt för sinnesslöa barn. Denna blev dock endast av provisorisk natur och inhystes i förhyrda lokaler inom Råneå kommun.

På grund av bristande utrymme kunde den ej tilltagas för mer än 15 elever, under det att behovet var omkring det dubbla. Meningen var, att denna anstalt sedermera skulle utvidgas och kompletteras med ett arbetshem för sinnesslöa och en asyl för obildbara. Denna fråga har under en följd av år stått på dagordningen och flera kommittéer ha varit tillsatta för att utreda frågan och framkomma med förslag till dess lösning. Den första av dessa kommittéer inkom till 1909 års landsting med ett förslag slutande på en summa av 238,000 kronor, därav för asylen 86,000 kronor. Detta förslag blev emellertid icke antaget.

Vid 1910 års landsting var frågan uppe igen men föll även då. Efter verkställda nya utredningar framlades för 1912 års landsting förslag om uppförande av en uppfostringsanstalt för 30 elever, ett arbetshem för 20 elever och en asyl för 35 skyddslingar. Sammanlagda kostnaden för dessa anstalter var nu beräknad till 237,700 kronor, däri dock icke inberäknade uthusbyggnader och kostnader för nödigt markförvärv. Landstingets beslut blev emellertid att icke då uppföra någon sinnesslöanstalt. Visserligen beslöt landstinget i samband därmed att anmoda kommittén för utredande av frågan om sinnesslöanstalt att till nästa lagtima landsting avgiva slutligt förslag till anordnande av ny sådan anstalt, men med hänsyn till vad i ärendet redan förekommit och i betraktande av de stora utgifter som förestå särskilt för sjukvårdens ordnande inom länet synes föga utsikt förefinnas, att frågan inom den närmaste framtiden skall lösas, så vitt det enbart kommer att bero på landstinget. Vad som isynnerhet verkar avskräckande på landstinget är den dryga kostnaden för asylen. Denna är i senaste förslaget beräknad till 132,600 kronor. Orsaken till att den ställer sig betydligt dyrare än de övriga anstalterna är huvudsakligen den, att asylen anses böra uppföras av sten under det att de andra byggnaderna kunna uppföras av trä. Enligt upplysning av arkitekten skulle emellertid kostnaden för asylen kunna nedbringas med omkring 30 procent, om byggnaden uppfördes av s. k. lean-tegel. Huruvida detta byggnadsmaterial kan rekommenderas, har man dock ännu ingen större erfarenhet av i övre Norrland.

Under diskussionen i landstinget rörande här omhandlade ärende framhölls från flera håll, att vården av obildbara sinnesslöa vore en angelägenhet, som borde öfvertagas av staten. Även uttalades den förmodan, att detta i sinom tid torde komma att ske.

Frånsett nu emellertid huruvida staten kan komma att helt och hållet övertaga idiotvården, kan dock ur auktoritativa offentliga uttalanden hämtas stöd för den uppfattningen, att staten på ett verksammare sätt än hittills bör understödja densamma. Sålunda yttrar kungl. medicinalstyrelsen i en underdånig skrivelse den 17 september 1900 bl. a. följande:

»Hittills har man ansett kommunerna böra med bidrag af staten åtaga sig idiotvården, men, i den mån denna fråga övergår från att vara en uppfostringsfråga till en fråga om blott och bart vård, saknas ej skäl för kommunerna att höja sina anspråk på statens tillmöteskommande hjälp. De skyldigheter, staten iklätt sig beträffande de sinnessjuka, borde ju medföra enahanda skyldigheter gent emot de obildbara sinnesslöa, och det mindre samhället borde alltså kunna ställa samma anspråk på staten i det ena avseendet som i det andra.

Denna synpunkt har redan av kommitterade 1894 framhållits i 'Underdånigt betänkande och förslag till ordnande av andesvagas undervisning.'

Då emellertid vården av de obildbara sinnesslöa, enligt vad ovan framhållits, ej bör avskiljas ur dess organiska sammanhang med den övriga idiotvården och staten tills vidare ej är i stånd att övertaga denna vård, huru önskligt detta ur flera synpunkter än vore, böra landstingen och kommunerna även här taga saken om hand, men från statens sida åtnjuta all den uppmuntran och ekonomiska hjälp, som det behjärtansvärda ändamålet kräver, och intill den gräns, dit staten för närvarande kan finnas böra sträcka sitt tillmötesgående.»

Medicinalstyrelsen framhåller ock i samma skrivelse, att staten bör »biträda, underlätta och uppmuntra dessa byggnadsföretag (idiotasylerna) genom penningbidrag eventuellt billiga lån».

Ehuru denna grundsats icke ännu blivit av Riksdagen godkänd beträffande idiotvården i dess helhet, torde dock skäl kunna finnas att låta densamma i särskilda undantagsfall komma till tillämpning. Vad Norrbottens län angår äro förhållandena därstädes i många avseenden så exceptionella, att länet kan sägas intaga en undantagsställning. Det torde icke kunna anses innebära något oskäligt, om en hemställen göres hos Riksdagen om bidrag till uppförande av en anstalt för sinnesslöa därstädes. Enligt en utredning, som gjordes år 1909, finnas i länet omkring 40 obildbara sinnesslöa barn under 15 år. Att många av dessa få en synnerligen otillfredsställande vård i sina ofta fattiga och långt avlägsna hem är lätt att förstå. De stora avstånden och de dåliga kommunikationerna göra det ock i de flesta fall omöjligt att utöva någon kontroll över huru dessa olyckliga vårdas. Dessutom äro de till stor tunga i hemmen och utgöra för sina fattiga anhöriga ett stort hinder att kunna skaffa sig utkomst.

Om någonting kan kallas ett trängande behov, så är det att få till stånd en idiotasyl i Norrbottens län. Denna bör lämpligen vara avsedd för upptagande av barn och ställas i samband med uppfostringsanstalt och arbetshem.

Detta behov är ock av länets landsting insett och erkänt, men de stora utgifter, som börjat hopa sig på dess budget, ha medfört att denna trängande humanitära fråga undanskjutits. För att något belysa landstingets utgiftsförhållanden må nämnas, att endast för sjukvård följande anslag redan äro beviljade och börjat tagas i anspråk, nämligen till lasarettbyggnader i Piteå och Gällivare i runt tal 600,000 kronor, till bostad åt lasarettsläkaren i Luleå 36,000 kronor, till tuberkulossanatoriet i Sandträsk 120,000 kronor, till inköp av nationalföreningens mot tuberkulos anstalt Hälsan 12,500 kronor samt dessutom 10,000 kronor årligen till dispensärverksamhet. Därjämte växa kraven på landstingets understöd i alla andra frågor, som ligga inom dess verksamhetsområde.

Men även med dessa stora utgifter för ögonen torde landstinget kunna förmås att bevilja anslag jämväl till en sinnesslöanstalt, därest något bidrag från statens sida kunde erhållas till uppförande av asylbyggnad. I förhållande till den kostnad, som en sådan byggnad beräknats draga, synes ett statsbidrag av 1,000 kronor för varje plats asylen skulle inrymma vara skäligt. Om nu asylen beräknas för 35 skyddslingar, skulle statens bidrag bli 35,000 kronor. I betraktande av det behjärtansvärda ändamålet och den avlägsna många avseenden vanlottade landsdel det här gäller, kan ett sådant offer från statens sida icke anses för stort.

Med stöd av vad jag sålunda haft äran anföra får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville bevilja och på extra stat för 1914 anvisa ett belopp av 35,000 kronor att utgå såsom bidrag till uppförande av en asyl för obildbara sinnesslöa barn i Norrbottens län, under förutsättning att landstinget mot åtnjutande av bemälda bidrag uppför en asylbyggnad av sten beräknad för minst 35 platser.

Stockholm den 24 januari 1913.

Paul Hellström.

I motionens syfte instämma:

Linus Lundström.

Ernst Hage.

K. L. Sandstedt.

L. J. Carlsson.

P. Alb. Bäckman.